

Az Istenember Jézus

Utolérhetetlen művészettel és finomsággal írja le az Ószövetségi Szentírás Isten titokzatos világának belépését az ember életébe. Mózes Egyiptomból a pusztába menekül, s apósa nyáját legeltetve égő csipkebokrot lát. „Mikor odanézett, látta, hogy a bokor ég, de el nem ég.” (Kiv 3, 2) Majd a hangot hallja: „Ne közelíts! Vedd le sarudat a lábadról, mert a hely, ahol állasz, szent föld.” Megcsodáltuk-e már, csak egyszer is, a most feslő csipkerózsát, finom rajzolatú leveleit, a hófehéren csupán sejtésszerűen átütő pirját és harmatlehelte gyöngédségét? És ez állja itt a tüzet, a perzselő lángot, a hamvasztó hőséget! Ilyen ellentmondásosan mutatkozik meg Isten. Csak levett saruval közelíthetjük meg az elénk táruló titkot.

Sokkal inkább levett saruval kell megállnunk Jézus istenembersége előtt, mikor a finom rajzolatú rózsza ég, de el nem ég a tűzben, embervoltunk teljessége elválaszthatatlanul és elegyíthetetlenül lesz eggyé-istenségével, anélkül, hogy bármelyik vesztitene valóságából. Az emberség rózsája üdén virít az emésztő lángok között, és az istenség tüze nem vesztit ragyogásából a rózsza fogyatékoságai miatt. Jézus valóságos Isten és valóságos ember. Mi, emberek, egyoldalúak vagyunk: vagy az istenséget hangsúlyozzuk az emberség rovására, és hajlamosak vagyunk csupán árnyékszerűvé silányítani az emberséget Jézusban (monofizitizmus, doketista eretnokségek) – vagy éppenséggel az antropológiai kategóriák világába helyezük, csak embernek tartjuk, ha emberfölötti embernek is, mégis csupán embernek (arianizmus, modern kori elképzelések).

Ez a két valóságot széttartó elképzelés jelentkezik katolikus életünkben is, ha a nyílt szakítás állapotáig nem is jut el. De mivel a reformáció óta az Oltáriszentség tiszteletében Jézusnak inkább istenségét hangsúlyozza a vallásos élet gyakorlata, elmélkedéseinkben mi Jézus emberségére irányítjuk jobban a figyelmünket és megpróbálunk leszámolni a sokak által ki nem mondott, de a gyakorlatban sokak által tanúsított magatartással: könnyű volt Jézusnak bűn nélkül és Atyja akarata szerint élni, hisz Isten volt.

Jézus látszólagos kétértelműsége

Jézus a megtestesülésben emberi lelket és emberi testet vett föl. Méltónak és alkalmasnak tartotta az embert a fölséges Isten hordozására. Mégis mintha alábecsülné az ember képességeit: fölfogó értelmét, cselekvő akaratát. Hiszen amikor Péter apostol a szenvedését megjövendölő Jézust azzal vigasztalja, mindez bizonyára nem fog megtörténni vele, sátánnak nevezi Pétert – „mert emberi módon, s nem Isten tervei szerint gondolkodol” (Mt 16, 23). Péter, emberileg, jogosan figyelmeztette Jézust, hisz aki kenyeret tud szaporítani, vizen járni, vihart csendesíteni, sőt halottat föltámasztani, az – emberi logika szerint – ellenségeivel is könnyen el tud bántani.

Jézus ugyancsak általános értelemben jelenti ki: „Ami az emberek előtt kiváló, Isten előtt utálatos” (Lk 16, 15). A pénzzel kapcsolatban mondja ezt. De hangsúlyozza a gazdagságról szólva is, amikor az apostolok képtelenkedve azt kérdezik: Hát akkor ki üdvözül? Jézus azt feleli: „Embernek ez lehetetlen, de Istennek minden lehetséges” (Mt 19, 26). Ugyanúgy leminősíti az emberi bölcsesség megállapításait, amikor a há-

zasságot fölbonthatatlanak mondja, s az apostolok rá azt felelik: „nem érdemes megházasodni.” (Mt 19, 10) A nemi megtartóztatással kapcsolatban megállapítja: „Nem mindenki tudja felfogni ezt...” (Mt 19, 11)

Mintha enyhe rosszallást éreznék azokból a szavaiból is, amelyek egész megváltói rendjére vonatkoznak: „A kő, amit az építők megvetettek, szegletkővé lett. Az Úr művelte ezeket” (Mt 21, 42). A földi életét és boldogságát építő ember és emberiség – a Jézus által idézett próféta-szó szerint is – sokszor nem érti és nem értékeli a Jézus hozta üdvösséget, s mint az alkalmatlan téglát a kőműves, eldobja az evangéliumot, vagy legalábbis kétkedővé válik vele szemben.

A választottak kérdései

De még Isten választottai is kérdezőkké lesznek Isten titkainak megjelenésekor. Ezt azért kell megfontolnunk, mert könnyen gondolhatjuk, hogy Jézus fentebbi megnyilatkozásai a bűnre hajló értelem korlátaira vonatkoznak. Pedig azt kell tapasztalunk, hogy a kegyelemmel teli emberek sincsenek híjával az okoskodásnak. Kérdéseket tesznek föl, ellenvetéseik vannak, amivel elárulják, hogy a tervezett isteni szándék az emberi ész megszokott határain kívül esik. Vagyis meghaladja az emberi logikát.

Mindjárt Keresztelő Szent János születésének hírül adásakor Zakariás kétkedve fogadja az angyal szavát, hogy ugyancsak idős felesége, Erzsébet, gyermeket fogant. Zakariás némasága lesz a jele a minden emberi kötöttségen túl érő isteni hatalom beavatkozásának, mely az életadásra képtelenné vált szervezetet újból életadóvá tudja tenni (Lk 1, 18). Maga a kegyelemmel teljes Szűz is megkérdezi: „Hogyan történik ez meg, hiszen férfit nem ismerek?” (uo. 34) Aki kérdez, az valamit nem tud, vagy nem ért valamit. Tehát még ő sem hallgattatta el magában az okot és a módot kutató értelem megnyilatkozását, és a csodás távlatokat megnyitó angyali kijelentés után is föl meri tenni az örök ember kérdését.

De tapasztalhatjuk ezt másoknál is. Szent Péter az első pünkösdi tüzes lélekjárásának alanya, és abban az órában is „elragadtatásba esve” Joppében égi látomást lát, mindenféle csúszó-mászó állatot és szózatot hall az égből: „Rajta, Péter, öld meg és egyél!” Péter tiltakozik az égi hang parancsa ellen: „Szó sincs róla, Uram, sohasem ettem... tisztátalant!” És meri ezt az Istennel szemben való tiltakozást megismételni másodszor is, harmadszor is.

Szent Pálról ugyancsak van ilyesmi följegyezve. És figyelembe kell vennünk: a ki nyilatkozottató Istennek kifejezett szándéka volt, hogy ez bekerüljön a Szentírásba! Pál, még a damaszkuszi látomás ígézetében és a lelkét elárasztó kegyelem erejében sem mer elindulni a pogányok közé az evangéliumot hirdetni, holott nyílt parancsot kapott az Úr Jézus Krisztustól ott a damaszkuszi úton (ApCsel 26, 18). „Ezek – néped és a pogányok – közé most azért küldelek, hogy fölnyisd szemüket, hogy a sötétségből a világosságra, a sátán hatalmából az Istenhez térjenek.” Ha ez nem világos beszéd, mi lehet ennél világosabb? És mégsem indul Pál a pogányok közé. Ott, Damaszkuszban is csak a zsidók között hirdeti Jézust (ApCsel 9, 22). Majd három év múlva megy föl Jeruzsálembe (Gal 1, 14), de ott is csak a zsidókhoz beszél. Maga mondja el: „A templomban imádkoztam, elragadtatásba estem. Őt (Jézust) láttam, amint így szól hozzám: Siess, gyorsan távozz el Jeruzsálemből, mert nem fogadják el rólam szóló tanúságtételeidet” (ApCsel 22, 18). Pál visszaszól az Úrnak, és keresztényüldöző múltjára hivatkozva látja ésszerűnek Jeruzsálemben maradását, és – ha kimondva nincs is – ésszerűtlennek távozását. Mint ahogyan mi is egy nagy konvertita megtérésében hatalmas lehetőségét látjuk volt párhívei megtérítésének. Érdekes, hogy Pál szót fogad

ugyan s elhagyja Jeruzsálemet, a pogány missziót azonban csak évekkel utána kezdi meg, s azt is Barnabás unszolására (ApCsel 11, 26).

Isteni ésszerűség

Az emberi gondolkodás e látszólagos leminősítése, továbbá a kegyelemmel fölruházott emberek kérdezése, vitája mutatja, hogy az isteni élet igénye és jelentkezése meghaladja az emberi logikát. Ezért sokakban hamar megszületik a vélemény, hogy a kereszténység szinte minden ízében ésszerűtlen. És ellentmondásnak vélik az Isten megtestesülését, és kérdik: Miért öltözik testbe és miért veszi föl az emberséget, ha mégsem az emberi észjárás és az emberi teherbírás határain belül helyezi elgondolásainak megvalósítását.

Ha azonban jobban megfigyeljük, Jézus nem az emberi okoskodás mellőzésére jött, hanem az emberi gondolkodás fölnyitására. Azt akarja, legyünk nyitottak a magasabb világ, a magasabb eszmék és magasabb élet irányába. Ez a megnyílás a magasabb világ irányába ésszerűtlennek látszik az általános emberi gondolkodásban, de a magasabb szellemiség érvényesülésekor igazolva látjuk. A laboratóriumba vagy úrhajóba zárt élet önmagában nézve természetellenesnek s így ésszerűtlennek látszik, de elfogadjuk a tudomány haladása érdekében. Az élet kioltása is önmagában ésszerűtlen, de ha a haza vagy felebarátunk védelmében történik, a legnagyobb szeretétáldozat. Aquinói Szent Tamás a természetbe irt, szinte ösztönös magatartásnak mondja ezt a nyitottságot, s a karunk elvesztésével példázza. Karunkat levágni esztelenség, de ha fejünket fenyegeti valamilyen csapás, önkéntelenül is föláldozzuk a védelmére. Gyümölcsfáink ágainak levagdosása is addig értelmetlenség, amíg a nemesebb fajta ojtása nem követi.

Jézus az ószövetségi vallásosságot nem azért bírálta, mert az buzgó volt, hanem azért, mivel egy szinten megállt, s befejezettnek tudva magát elvesztette nyitottságát a bővebben áradó isteni életre. Mint ahogy megfogalmaztatja később Szent Pállal: „Tanúságot teszek róla, hogy van bennük (a zsidókban) buzgóság az Istenért, de hiányzik a helyes megértés” (Róm 10, 2).

Jézus megnyílottsága

Az ember kísértve van, hogy megálljon. Ez nem is csoda, hiszen ha a fejlődéselméletet vesszük alapul, tudnunk kell, hogy az is szakaszokban történik. Lassan és észrevétlenül gyűlnek össze azok a kicsiny energiák, amelyek telítődve az önfölülmúlás robbanásához vagy robbanásszerű felszökéséhez vezetnek. Érdekes megfigyelnünk, hogy a továbblépés vagy újítás legelkeseredettebb ellenzői rendszerint az akkori idők legjobb szakemberei szoktak lenni. Sorolhatnánk a példákat. De elég talán a mi Semmelweisünkre utalni.

Jézus úgy foglalta le az emberi természetet, hogy az emberségnek ezt a korlátját elkerülte. Mert teljesen nyitott volt Isten felé is, a világ felé is, tudta mindennek helyes értékét és tudott mindent a helyére tenni. Ezért lett szombattörő, és gyógyított akkor is, amikor mások az általuk értelmezett Isten-szolgálat címén tétlenek voltak az élet szolgálatában. Mert megnyitott volt az ember felé, ezért nem rejtőzött a vallásosság örve alá, nem különült el senkitől: szóba állt a szamaritánusokkal, szava volt a bűnösökhöz, megérintette az érinthetetlen leprásokat.

Gyökerében pedig és létezésszerűen nyitott volt Isten felé. Ezt nem kell nagyon fejtegetnünk, hisz mint fennebb mondtuk, vallásos gyakorlatunk Jézusban az Oltári-

szentség révén elsősorban Istent tisztelte, amiben ugyan nem tévedünk, hiszen valószínűs Isten, csak – ha hitben és fölfogásban nem is – a gyakorlatban embersége háttérbe szorul. Pedig valószínűs ember is. Teljes ember. Az emberség csúcsa.

A teljesség kedvéért utaljunk Jézus egy-két kijelentésére. Működése kezdetén azt mondja tanítványainak: „Az én eledelem az, hogy annak akarát tegyem, aki engem küldött, és hogy elvégezzem művét” (Jn 4, 34). Majd később pontosabban fejezi ki magát: „Nem azért szálltam le a mennyből, hogy a magam akarát cselekedjem, hanem annak akarát, aki küldött engem” (Jn 6, 38). A Getszemáni kertben azért eszedzik, hogy ne az ő akarata, hanem az Atyáé történjék meg. Sőt a kereszten utolsó szavaival az Atya kezébe teszi le sorsát (Lk 23, 46). És mintegy testéből kiszálló lelke végső sóhajával is arra utal, hogy szinte aggályosan teljesíteni kívánta Atyja akarát, mikor ebben az egy szóban összegezte egész élete tartalmát: „Beteljesedett!” (Jn 19, 30).

Ám Jézusnak ez a fölséges megnyilottsága az ember üdvét munkálni akaró Isten felé eltakarja belső, nagyon is emberi világát. Ami viszont számunkra épp korunkban útmutató, sőt üdvöt hozó. Az Isten-szeretés tüze nem égeti el az emberség finom rajzolatú rózsáit. Éppen ezért levett saruval kell megállnunk, sőt térdre hullanunk, úgy imádnunk a nekünk fölfoghatatlan titkot.

Ne az én akaratom . . .

Jézus már korábban is annyira hangsúlyozza: nem saját akarát teljesíti, hanem az Atyáét, hogy föl kell tételeznünk, más akarata, szándéka, elgondolása volt a megváltással kapcsolatban, mint az Atyáé. „Nem magamtól jöttem” – mondja egy helyütt (Jn 8, 42); „nem magamtól beszéltem” – (Jn 12, 49); „önmagamtól semmit se teszek” – (Jn 8, 28) halljuk tőle több változatban. Csak a Getszemáni kertben fogalmazza meg egészen élesen: „De ne úgy legyen, amint én akarom, hanem amint te” (Mt 26, 39). A többi evangélistánál ugyancsak élesen és világosan mondja imáját. „De ne az legyen, amit én akarok, hanem amit te” (Mk 14, 36). Lukácsnál: „De ne az én akaratom teljesejék, hanem a tiéd” (Lk 22, 42).

Persze mi magunkból kiindulva tüstént ellenkezést sejtünk más vélemény, más fölfogás esetén. Az európai történelmet tekintetbe véve is nyilvánvaló, mekkora utat tett meg az emberi gondolkodás abban, hogy a más fölfogást ne ellenségeskedésnek vegye. A római birodalom üldözte a keresztényeket, mert más fölfogásúak voltak. A keresztények keresztes hadjáratokat indítottak a Szentföldre, mert azt pogányok lakták. A vallásháborúk borzalmaikat, az inkvizíció rémségeit föl se idézzük. Az egyébként tehetetlen Népszövetséget egy diplomata megdicsérte, mert ott az emberség minimumáig eljutva az ellenségek egy asztalhoz ültek le nemcsak tárgyalni, hanem étkezni is.

Pedig nincsen emberséges élet, ha kiiktatjuk a másik akarataéhoz való alkalmazkodást. A házastársak között mennyi az ellentét, ami áthidalásra vár. Más a férfiúi gondolkodás, más a női. De ugyanaz érvényes a barátságira, a közéleti együttműködésre, a munkacsoportok életére. Más-más fölfogás jelentkezhethet (és jelentkezik is), de csupán egy akarat érvényesülhet, így kell fogadnom partnerem vagy partnereim gondolkodását; a magam elgondolása megmaradhat, azt nem szünteti meg az egység érdekében hozott s nem fölfogásom szerinti döntésem. Ellenségek azért nem leszünk, ha egyikünk gondolata ez, másikunké más.

Így volt meg Jézusban is a két akarat. Mert mit is akart, mit kért Jézus mennyei Atyjától? „Kerüljön el ez a kehely.” Vagyis ez a sors a Szentírás-magyarázat szerint. Ez az út, amely előtt állott elfogatásától kezdve a hamis ítélkezésem át, s a szenvedés, a megcsúfoltatás, a kereszthalál után a sirba kerülés végső állomásáig.

Itt mutatkozik meg Jézus nagysága: miközben belső világának hangot ad, Atyja akaratának teljesüléséért könyörög.

Minden lehetséges neked

Figyelemre méltó, hogy a mi Urunk, bár többszöri szenvedés-jövedőléseinél mindig azt a kifejezést használta, hogy „kell szenvednie”, s föltámadása után is sokszorosán bizonygatja tanítványainak, „ezeket kellett elszenvednie”, mégis úgy imádkozik a Getszemáni kertben Atyjához: „Ha lehetséges...” Látott tehát valami kiutat, annak ellenére, hogy jól ismerte az Írásokat. De jól ismerte Atyját is, és tudhatta, hogy Istennek végtelen sok elgondolása volt a bukott emberiség fölemelésére. Jézus azonban magáévá tette Atyja elgondolását. Úgyhogy világosan kijelenti: „Azért szeret engem az Atya, mert odaadom életemet... önként adom oda” (Jn 10, 18). Ám életének szeretetből való önkéntes odaadása nem oltja ki elgondolásait a másféle, szenvedés nélküli megváltásról.

Ezt ugyan a szorosan vett szenvedéssel kapcsolatban nem fejezi ki világosan és részletesen, de kifejti harmincharmadik életévének egyéb mozzanatainak okán. Hiszen tudjuk, az Üdvözítő földi életének minden pillanatával megváltott. A zsidóság körében való születésétől kezdve előbb rejtett, majd nyilvános életén keresztül a föltámadásig minden a kereszt és a szenvedés jegyében zajlott, és mindenütt meglelhetők azok a pontok, ahol az emberi okossággal és eszességgel szemben – a Szent Pál leveleiben kinyilatkoztatott – isteni „oktalanságok és erőtlenségek” érvényesülnek (1 Kor 1, 25). Megfigyelhetjük, hogy Jézus szinte minden mozzanatban elárulja, ő más lehetőséget és jobb esélyeket lát, ha nem jajdul is föl olyan fájdalmasan, mint a vér verítékezésekor.

Más népek, más kultúrák

Olyan természetesnek vesszük, hogy Jézus a zsidóságba született bele. Persze, mert a zsidóság Isten választott népe volt. De Jézus elárulja, hogy ez nem szolgált maradéktalan örömeire. Nem egy alkalommal hangot ad ennek. Azt mondja: „A ninivei férfiak e nemzedékkel együtt jelennek meg majd az ítéleten és elítélik azt, mert ők megtértek Jónás prédikációjára. De Jónásnál nagyobb van itt. Dél királynője e nemzedékkel együtt jelenik meg az ítéleten és elítéli azt, mert a föld végső határáról is eljött, hogy meghallgassa a bölcs Salamont. De Salamonnál nagyobb van itt” (Mt 12, 41). De nemcsak a dél-arábiai és ninivei kultúrákra utal, hanem megemlíti a Földközi-tenger vidékén honos főnóciákat is. „Ha Tiruszban és Szidonban történtek volna bűnbánatok” (Mt 11, 21). Sőt még a közismerten bűnös Szodomát és Gomorrát is fogékonyabbnak látta az üdvösség befogadására, mint saját népét. Szent Pálnál fogja az Izaiásnál is már fölhangzó igazságot kinyilatkoztatni: „Ki nem keresett, rám talált; fölismert, ki utánam nem járt. Izraelhez azonban így szól: Naphosszat kitárom karomat a hitetlen, ellenszegülő nép felé” (Róm 10, 20).

Más idők

Úgy tartjuk, hiszen sokszor hallottuk, hogy Jézus az idők teljességében lépett a földre. Az ókeresztény fölfogás óta ezt úgy értelmezzük, hogy emberileg a legalkalmasabb idő volt a kétezer év előtti időpont a Megváltó megjelenésére. Bizonyos szempontok

igazolják ezt az értelmezést (a római birodalom egysége, megváltódási irányzatok, a Szibilla jövendölése az isteni gyermek jöveteléről). De szerintünk például a mostani idő emberileg alkalmasabbnak látszik, amikor a földgolyón nincsen már egyetlen fehér folt sem; nem elszigetelt kultúrákban élnek a népek, a közlekedés, a hírszerzés eszközei jobban segítenék az egész világra igényt tartó Krisztus föllépését. Az a két-ezer év – ha a fejlődésemélet százezer esztendeinek igaza van – már kivárható lehetett volna a végtelen türelmű Istennek. Jézus azonban azt mondja: „Az Atya saját tettsége szerint határozza meg a megfelelő időpontot, nem rátok tartozik ennek ismerete” (ApCsel 1, 7).

De hogy ezt Jézus megszenvedte, többfelől is látjuk. Egyszer azt mondta tanítványainak: „Boldog a szem, amely látja, amit ti láttok. Mondom nektek, hogy sok próféta és király szeretne volna látni, amit ti láttok, de nem látta, és hallani, amit ti hallotok, de nem hallotta” (Lk 10, 24). A választott nép történelmében is tudott és látott tehát olyan korszakokat és embereket, akik fogékonyabbak lettek volna kortársainál.

De földi életének is megvoltak az Atya által meghatározott szakaszai. Jézus úgy mondja, „órái”. E határidők kivárását milyen érzelmi hullámok kísérték, néhány alkalommal meg is mondta. Eléggé közismert, bár mi alig értékeljük ama kijelentését: „Vágyva vágytam arra, hogy elfogyasszam veletek ezt a húsvéti vacsorát, mielőtt szenvedek” (Lk 22, 15). Az talán már kevésbé ismert, hogy: „Azért jöttem, hogy tüzet gyújtsak a földön: mennyire szeretném, ha már föllobbanna. Keresztséggel kell megkeresztelkednem: mennyire várom, hogy beteljesedjék” (Lk 12, 49).

Nekünk azonban tovább is kell néznünk és meg kell találnunk érzelmi életének forrását. Meg is találjuk az emberi nyomorúság és baj iránti nyitottságában. Olyannyira nyitott, hogy az evangélisták majd minden csodánál szükségesnek tartják följegyezni. És mindezt akkor, amikor isteni ereje nem volt még közismert. Olvassuk: „Ahogy végignézt az embereken, megesett a szíve rajtuk, mert olyanok voltak, mint a pásztor nélküli juhok: elcsigázottak és kimerültek” (Mt 9, 36). Az első kenyérszaporításnál ugyanezt a kifejezést használja az evangélista. A másodiknál Jézus ad hangot érzéseinek: „Szánom a sereget” (Mt 15, 32). A fiát gyászoló naimi özvegy láttán „megesik a szíve” (Lk 7, 13). De még a Lázárt sirató nővérek gyásza is részvétre indítja, pedig ezzel a szándékkal indul el: „Megyek, hogy fölkeltsen álmából” (Jn 11, 12). Az evangélista János, noha Jézus istenségét emeli ki minden vonatkozásban, nagyon is feltűnőnek tartja ezt, sőt, mondhatnók, annyira meglepődik, hogy kétszer is szükségesnek véli megemlíteni, hogy Jézus „lelke mélyéig megrendült” a gyászon.

Ilyen lelkülettel hogyan bírta Jézus harminc éven át, hogy ne segítsen az embereken?! Hány általa is szeretett rokona lehetett beteg vagy gyászban? Hány éhes és ruhátlan? És ő nem segített, mert még nem jött el az ő „órája”. A kánai menyegzőn mondja ezt. Ott ugyan segített, de mit csinált korábban?!

Az egészséges érzékű emberben megvan a segítőkészség is, és ha van rá képessége, a sikerélmény is vonzza, hogy segítséget nyújtson. Mibe kerülhetett az Úrnak ez a visszafogottság? Az Atya által meghatározott óra kivárása? Az emberi ésszerűség is azt diktálta, hogy van gyógyító adottsága, hát használja. Ki veszi észre a szeretet és irgalom türelmetlenségében élő Úr gyötrelmeit?

És az igehirdetése

Elragad bennünket az evangélium egyszerűsége és szépsége. Jézus kortársai is megjegyzik, „a nép álmélkodott tanításán, mert úgy tanított, mint akinek hatalma van, nem úgy, mint az írástudók és farizeusok” (Mt 7, 28). A pusztában a tömeget három napon át is gvózi szóval, hogy a nép még élelméről is megfedelkezik. De az elfogására küldött templomőrök is dolgukvégezetlen térnek vissza a papi fedelmekhez, s

mikor számon kérik tőlük: „Miért nem hoztátok el őt? A szolgák mentegetőztek: Ember így még soha nem beszélt” (Jn7, 46). Pedig a fegyveres embert aligha lehet csak úgy a szellem szavával legyőzni.

Azt gondoljuk tehát, hogy Jézus páratlan beszédmodora hű kifejezője volt belső szellemi világának. Azt véljük, hogy zsenialitása, ami a boldogító Isten-látás fényében fűrdött, teljes valóságában érvényre jutott igehirdetésében. És ahogyan Homérosz, Vergilius, Dante és Goethe szabadjára engedve lángelméjét, a magateremtette stílusban fejezhette ki gondolatait, és szinte új nyelvet alkotva tárhatta a világ elé eszméit és élményeit, úgy Jézusról is hisszük, hogy isteni adottságainak méltó vetülete a kezünkben levő evangélium. Holott ez nem így van.

Először is maga mondja: „Én nem magamtól beszéltem, hanem az Atya, aki küldött engem, ő parancsolta meg, mit mondjak és mit hirdessek . . . Amit tehát hirdetek, úgy hirdetem, amint az Atya mondta nekem” (Jn 12, 49). Itt Jézus nyílt vallomást tesz igehirdetésének témájáról is, stílusáról is. Hogy mindez az Atyáé. Az Atya az Ószövetségben több-kevesebb szellemi adottsággal rendelkező prófétákon és szellemi vezérekén keresztül teremtette meg az emberi üdvösség szavait, fogalmait és kifejezéseit. Jézus ehhez alkalmazkodott elsősorban. Nyíltan, de sokszor rejtetten is az ószövetségi fogalmakat használja. A „hogyan beteljesedjék az Írás” kifejezést ugyan az evangélisták írják le, de nem tudhatjuk, nem a Jézus által kifejtett írásmagyarázatokból került-e tudatukba, például az emmauszi úton elmondott vagy a húsvét estéjén rögtönzött szavaiban. Az viszont egészen bizonyos, hogy nyilvános működése elején a megkísértéskor mindig a szentírásbeli idézettel utasítja el a Sátánt. A keresztfán haldokolva két zsoltárverssel fejezi ki lelke állapotát (22. és 31. zsoltár). Ezzel jelzi, hogy nyilvános működésének nemcsak a kezdetén, de a végén is az ószövetségi világában élt.

De mert újat is hozott, annak jellegére is rá kell mutatnunk. Az újszövetségi kinyilatkoztatásról Isten maga mondja Szent Pál szava által. „Tudásunk (az isteni titkokról) csak töredékes, töredékes a prófétálásunk (igehirdetésünk) is . . . Ma még csak tükörben, homályosan látunk” (1 Kor 13, 9. 12). Maga Jézus is ilyen értelemben nyilatkozott. Az újjászületés módját nem értő Nikodémusnak mondja: „Bizony, bizony mondom neked: arról beszélünk, amit tudunk s arról tanúskodunk, amit látunk . . . Ha földiekről beszélek és nem hiszitek, hogyan fogjátok elhinni, ha majd mennyeiekről szólok?” (Jn 2, 12. 13). Az utolsó vacsorán főpapi beszédének utolsó szakaszában egész földi prédikációjának summáját jellemzi: „Ezeket képletesen mondtam nektek. Eljön az óra, amikor már nem képletesen szólok, hanem nyíltan beszélek az Atyáról” (Jn 16, 25). Mindkét kijelentésével igazolja, hogy az isteni igazságok teljességének birtokában van. Micsoda lángolása lett volna a szavaknak és milyen dithirambozcai születtek volna Jézus ihletett ajkán, ha ez az állandó isteni látomás korlát nélkül szabadul ki föltüzelt lelkéből! Ám „úgy tetszett Istennek, hogy oktalannak látszó igehirdetéssel üdvözítse a hívőket” (1 Kor 1, 20). A kereszten való megváltás Jézus beszédmodorára is ráveti árnyékát. Eppen ezért kell a nyílt szó helyett a képleteset választani és az újszövetségi kinyilatkoztatás igazságait a közmondások öltözetében előtárni. Az egészséges ember megszenved, ha képességeit nem teljesítheti ki. S mert Jézus valóságos ember volt, ebben is szenvedett. Mintha e szenvedésének egy-egy fölkiáltását őrizték volna meg az evangéliumok, hiszen némely kijelentése előtt néha kétszer is fölszólal, mintegy önmagával beszélve: „Mihez hasonlít az Isten Országá? Mihez is hasonlít?” Majd egy mondattal tovább ugyanezt megismétli (Lk 13, 18).

(Kár, hogy bibliaolvasó, de másként gondolkodó keresztény testvéreink ezt nem veszik számításba. Az újszövetségi szentírásnak e talányszerű jellege indokolja, sőt követeli a hagyományokat és az értelmező testületet egyrészt, másrészt utal a dogmafejlődés lehetőségeire és korlátaira.)

Emberi segítség nélkül

Sok mozzanatot lehetne és kellene még felsorolnunk az eddigieken kívül, amik igazolják, hogy Jézus mint ép érzékű ember másként rendezte volna be földi életét. A lehetséges emberi esélyek kihasználásával, amiket azonban ő kihasználatlanul hagyott, mert az Atya így rendelkezett. Utaljunk néhányra csupán.

Itt van például Betlehem, ahol a Messiásnak születnie kellett (Mt 2, 4). Mit jelentett volna Jézus elismertetésében, ha köztudott, hogy Betlehemben született? És mégsem. Egyiptomból hazatérve s Arkelaosz haragjától félve – isteni intésre – „Galilea vidékére költözött. Odaérve Názáret városában telepedett le, hogy beteljesedjék, amit a próféták jövendöltek: Názáretinek fogják hívni” (Mt 2, 22. 23). A János keresztsége után Jézusra találó Fülöpnek az egyébként jámbor Natanael ezt veti ellen: „Jöhet valami jó Názáretből?” (Jn 1, 45). Mikor a nép között sokan Messiásnak vélik Jézust, ezzel hűtik le a már-már hívő zsidókat: „Hát Galileából jön a Messiás? Nem azt mondja az Írás: A Messiás Dávid családjából és Betlehem városából jön, ahonnan Dávid származott?!” (Jn 7, 41. 42). A Jézus pártját fogó Nikodémusnak a főpapok és farizeusok ezt vetik szemére: „Talán csak nem vagy te is galileai? Vizsgáld át az Írást, és meglátod, hogy Galileából nem támad próféta” (uo. 51).

Vagy itt a másik emberi segítség, amivel nem élt: a családi kapcsolat. A Dávid-rokonság nemcsak azzal mutatta ki ellenszenvét elszegényedett rokonával szemben, hogy a legemberibb mozzanatban, a születésben szabad ég alá kényszerítették, hanem azzal is, hogy később sem támogatták. Szent Márk jegyzi föl, hogy működése kezdetekor „övei elindultak, hogy Jézust erővel magukkal vigyék, mert az volt róla a szóbeszéd, hogy elvesztette az eszét” (Mk 3, 21). Működése végén pedig Szent János kénytelen leírni: „Testvérei sem hittek ugyanis benne” (Jn 7, 5).

Tanítványait, művének végrehajtóit sem választhatta azokból, akiket nyilvánosan megdicsért. A kafarnaumi százados hite csodálatát vivja ki (Mt 8, 10). A vámos Zakeust mintának állítja (Lk 19, 10). Helyettük választja Pétert, Lévit és a többit, akiket nemegyszer meg kell rónia kishitőségük miatt. Nemegyszer indulatosan is (Mk 8, 14). Viszont elsősorban ezekre a nehézfejű emberekre utalva „felujjongott a Szentlélekben és így szólt: Áldalak téged, Atyám, mennynek és földnek Ura, mert elrejtetted ezeket a bölcsék és okosak elől, és a kisdedeknek jelentetted ki. Igen, Atyám, így tettél neked” (Lk 10, 21). És ezeket küldte, mint gyöngé bárányokat, az erős farkasok közé, amint későbbi egyházát is (Mt 10, 16). Vállalva a világ végezetéig az emberség cserépedényébe rejtett isteni kincs hordozását (2 Kor 4, 7), „az Isten gyöngességét” (1 Kor 1, 25), ami „erősebb az embereknél”.

Nem mondhatjuk, hogy könnyű volt Jézusnak a földi élet. Az elsorolt egy-két részlet is mutatja, hogy megszenvedte az Atya *más* akaratát az övével szemben, anélkül, hogy ellenkező vagy lázadó lett volna. Joggal kérdezhetjük, Isten miért íratta le ilyen részletesen Getszemáni kerti vívódását. Hisz oly sokan félreértették, ma is félreértetik a saját akaratával szemben uralomra jutó atyai akaratot. Úgy hiszem, a mai világban kölcsönösen érvényesítendő krisztusi lelkület miatt; annyi a másként gondolkodó hívő, de olyan kevés a maga elképzeléseit fölládozni tudó ember. S amikor a pluralizmus és a párbeszéd szólás-mondás lett, megtanít bennünket a másként gondolkodás aszkézisére, ami őt élete minden mozzanatán végigkísérte, s ennek hangot is adott a szelíd megjegyzéstől a vérverítékezésig. A Getszemáni kert vércseppjeit nem az ő ostromozó embereket okozták, hanem akaratának átfordításával maga Jézus.

Így lesz igaza a Szentírásnak: „Hozzánk hasonlóan mindenben kísértést szenvedett, de bűnt nem követett el” (Zsid 4, 15). S így lesz Jézus mindnyájunk példaképe és erőnk forrása mindennapi életünkben Istenünk szava szerint: „Törekedjék mind-egyikünk felebarátja kedvére, javára és épülésére. Hiszen Jézus Krisztus sem kereste a maga kedvét” (Róm 15, 2. 3). Az istenség tüze nem hamvasztotta és nem hamvaszthatja el embersége rózsájának gyöngességét.